

Het verhaal in dit boek is waargebeurd, maar zal desondanks door een aantal zeer machtige en gevaarlijke personen als aanstootgevend worden ervaren. Ter bescherming van onschuldige mensen zijn enkele namen en plaatsen veranderd.

Bericht code rood – Een door Interpol uitgevaardigd bericht waarin om de arrestatie en uitlevering van een gezochte persoon wordt gevraagd. Een bericht code rood van Interpol is te vergelijken met een internationaal arrestatiebevel.

INHOUD

- 1 Persona non grata 9
- 2 Hoe rebelleer je tegen een familie van communisten? 21
- 3 Chip en Winthrop 28
- 4 ‘We kunnen u een vrouw bezorgen om u
’s nachts warm te houden’ 37
- 5 De geweigerde Tsjech 52
- 6 De trawlervloot van Moermansk 65
- 7 La Leopolda 78
- 8 Greenacres 92
- 9 Slapen op de vloer in Davos 103
- 10 Preferente aandelen 111
- 11 Sidanco 122
- 12 De tovervis 133
- 13 Advocaten, geweren en geld 142
- 14 Vakantie aan het Comomeer 152
- 15 De narigheden stapelen zich op 160

16	<i>Tuesdays with Morrie</i>	166
17	Diefstalanalyse	178
18	50 procent	188
19	Een bedreiging voor de nationale veiligheid	196
20	Vogue Café	201
21	De G8	211
22	De invallen	218
23	Afdeling K	230
24	‘Maar Russische verhalen lopen nooit goed af’	235
25	Hoogtonige storingsapparatuur	246
26	Het raadsel	259
27	DHL	268
28	Chabarovsk	278
29	Het negende gebod	287
30	16 november 2009	303
31	Het Katyń-principe	314
32	De strijd van Kyle Parker	325
33	Russell 241	335
34	Onaantastbaar	348
35	De Zwitserse bankrekeningen	355
36	De Belastingprinses	363
37	Politieke deals	367
38	Een Russische delegatie	382
39	Gerechtigheid voor Sergej	391
40	De vernederaar vernederd	399
41	Bericht code rood	406
42	Gevoelens	415
	Dankwoord	425
	Register	427

PERSONA NON GRATA

13 november 2005

Ik ben een getallenfreak, dus begin ik met een paar belangrijke: 260, 1 en 4 500 000 000.

Ze betekenen het volgende. Om het andere weekend reisde ik van Moskou, de stad waar ik werkte, naar Londen, de stad die ik mijn thuis noemde. Ik was in de afgelopen tien jaar 260 keer heen en weer gevlogen. Doel nummer '1' van deze trip was mijn zoon David bezoeken, toen acht, die bij mijn ex-vrouw in Hampstead woonde. Toen we van elkaar scheidden, nam ik me voor hem om het andere weekend te bezoeken, wat er ook gebeurde. Ik had nooit verstek laten gaan.

Er waren voor mij 4 500 000 000 redenen om terug te keren naar Moskou. Dit was de totale waarde in dollars van de activa die Hermitage Capital, mijn bedrijf, in beheer had. Ik was de oprichter en CEO, en in de voorbije tien jaar had ik voor een groot aantal mensen veel geld verdiend. In 2000 stond Hermitage boven aan de lijst van 's werelds best presterende opkomendemarktenfondsen. We hadden 1500 procent rendement geboekt voor beleggers die sinds het begin in 1996 bij ons hadden gezeten. Het succes van mijn bedrijf had mijn meest optimistische verwachtingen ver overtroffen. Het Rusland van na de Sovjettijd had enkele van de spectacu-

lairste beleggingsmogelijkheden geboden in de geschiedenis van financiële markten, en aldaar werkzaam zijn was behalve zeer avontuurlijk – en soms gevaarlijk – zeer winstgevend geweest. Het was geen moment saai.

Ik was zo vaak van Londen naar Moskou gegaan dat ik de trip precies kon uittekenen: hoelang het duurde om in Heathrow door de beveiliging te komen; hoelang het duurde voordat je aan boord kon gaan van het Aeroflot-toestel; hoelang het duurde voordat je opsteeg en in oostwaartse richting naar het land vloog dat half november met rasse schreden opnieuw een koude winter tegemoet ging. De vliegtijd bedroeg vierenhalf uur, genoeg om de *Financial Times*, *The Times of London*, *Forbes*, *The Wall Street Journal* en belangrijke e-mails en documenten door te nemen.

Terwijl het vliegtuig hoogte won, opende ik mijn aktetas om er het leeswerk van die dag uit te pakken. Naast de dossiers, kranten en glossy tijdschriften zat er een leren mapje in met daarin 7500 dollar in biljetten van 100 dollar. Hiermee maakte ik meer kans om mee te kunnen met die spreekwoordelijke laatste vlucht uit Moskou – net als degenen die op het nippertje waren ontsnapt uit Phnom Penh of Saigon voordat hun land in chaos verviel.

Maar ik probeerde niet weg te komen uit Moskou, ik keerde ernaar terug. Ik ging terug naar mijn werk. En daarom wilde ik het nieuws van het weekend nalopen.

Mijn oog viel op een artikel in *Forbes*. Het ging niet over een beleggingsmogelijkheid of economisch nieuws, maar over Jude Shao, een Chinese Amerikaan die net als ik een MBA van Stanford had. Hij had een paar jaar na mij bedrijfskunde gestudeerd. Ik kende hem niet, maar hij was net als ik een succesvol zakenman in een vreemd land. In zijn geval China.

Hij was in conflict gekomen met een paar corrupte Chinese functionarissen. In april 1998 was Shao gearresteerd nadat hij had geweigerd een belastinginner in Shanghai 60000 dollar smeergeld te betalen. Uiteindelijk was hij op grond van verzonnen aantijgingen voor het gerecht gedaagd en veroordeeld tot zestien jaar cel. Oud-studenten van Stanford hadden een lobbycampagne georganiseerd om hem vrij te krijgen, maar dat had niets opgeleverd. Shao

kwijnde nu weg in een akelige gevangenis ergens in China.

Het artikel had een beklemmende uitwerking op me. In China was het tien keer veiliger dan in Rusland als het ging om zaken doen. Terwijl het vliegtuig van drieduizend meter hoogte afdaalde naar Sjeremetjevo, de internationale luchthaven bij Moskou, vroeg ik me even af of ik misschien iets doms aan het doen was. Al jaren hield ik me vooral bezig met zogeheten aandeelhoudersactivisme. In Rusland betekende dat ingaan tegen de corruptie van de oligarchen, circa twintig mannen die na de val van het communisme naar verluidt 40 procent van het land hadden gestolen en in een mum van tijd miljardair waren geworden. De oligarchen waren eigenaar van het merendeel van de bedrijven waarin gespeculeerd werd op de Russische effectenbeurs en plukten deze bedrijven vaak compleet kaal. In mijn confrontaties met de oligarchen had ik meestal aan het langste eind getrokken, en door deze strategie was mijn fonds zeer succesvol, maar had ik ook een heleboel vijanden gemaakt.

Toen ik het verhaal over Shao uit had, dacht ik: *Misschien is het beter dat ik het rustig aan ga doen. Ik heb veel om voor te leven.* Naast David had ik een nieuwe vrouw in Londen. Jelena was Russisch, mooi, heel intelligent en hoogzwanger van ons eerste kind. *Misschien is het beter om even een pauze in te lassen,* dacht ik.

Maar vervolgens raakten de wielen de grond en borg ik de bladen op, schakelde mijn BlackBerry in en sloot mijn aktetas. Ik begon mijn e-mails te checken. Mijn aandacht verschoof van Jude Shao, mijn vrouw en kind en de oligarchen naar wat ik had gemist in de lucht. Ik moest de douane door, naar mijn auto en terug naar mijn appartement.

Luchthaven Sjeremetjevo is een vreemde plek. De terminal waarmee ik het meest vertrouwd was, Sjeremetjevo-2, was gebouwd voor de Olympische Spelen in 1980. Het was bij de opening waarschijnlijk een indrukwekkend bouwwerk geweest, maar in 2005 was daar weinig meer van over. Het rook er naar zweet en goedkope tabak. Het plafond was versierd met metalen cilinders die eruitzagen als roestige blikken. Bij de paspoortcontrole stond geen nette rij, maar een rommelige hoop mensen, zodat je daarin

een plekje moest zoeken en oppassen dat niemand voorkroop. En je kon maar beter geen bagage meenemen. Zelfs nadat je paspoort was afgestempeld, moest je nog een uur wachten voordat je die terug had. Na een vlucht van ruim vier uur was het geen pretje om Rusland binnen te komen, vooral als je deze trip om het weekend maakte.

Ik had het sinds 1996 op deze manier gedaan, maar rond 2000 vertelde een vriend van me over de zogenoemde vipservice. Daarmee bespaarde je voor een klein bedrag ongeveer een uur, soms twee. Luxe was anders, maar het was goed besteed geld.

Ik liep van het vliegtuig meteen naar de vip lounge. De wanden en het plafond waren erwtensoeptgroen geschilderd. Op de vloer lag geelbruin linoleum. De loungestoelen waren bekleed met roodbruin leer en redelijk comfortabel. De bedienden serveerden er slappe koffie of te lang getrokken thee terwijl je wachtte. Ik opteerde voor thee met een schijfje citroen en gaf de douanebeambte mijn paspoort. Binnen een paar tellen was ik verdiept in de berg e-mails op mijn BlackBerry.

Ik merkte het amper toen Aleksej, mijn chauffeur, die vooraf toestemming had gekregen om de suite te betreden, binnenkwam en begon te kletsen met de douanebeambte. Aleksej was net als ik eenenveertig, maar daarmee hield de gelijkenis tussen ons op. Hij was een meter tweeënnegentig lang, woog honderdtien kilo, had blond haar en harde gelaatstreken. Hij was in het verleden kolonel geweest bij de Moskouse verkeerspolitie en sprak geen woord Engels. Hij was altijd op tijd – en wist zich altijd uit de nesten te praten bij confrontaties met verkeersagenten.

Ik liet hun gesprek aan mij voorbijgaan, beantwoordde e-mails en dronk van mijn lauwe thee. Na een tijdje werd omgeroepen dat ik mijn bagage kon ophalen.

En dat was het moment waarop ik opkeek en dacht: *Zit ik hier al een uur binnen?*

Ik keek op mijn horloge. Ik zat inderdaad al een uur binnen. Mijn vlucht was rond half acht 's avonds geland en het was nu twee over half negen. De twee andere passagiers van mijn vlucht in de vip lounge waren allang weg. Ik wierp een blik op Aleksej. Hij

wierp op zijn beurt een blik op mij en gaf daarmee aan dat hij even navraag zou doen.

Terwijl hij met de douanebeambte praatte, belde ik Jelena. In Londen was het nog maar twee over half zes en ik wist dat ze thuis zou zijn. Terwijl we spraken, hield ik een oogje op het gesprek tussen Aleksej en de beambte, dat binnen de kortste keren ontaardde in geruzie. Aleksej tikte op de balie en de beambte keek hem boos aan. ‘Er is iets mis,’ zei ik tegen Jelena. Ik stond op en liep, eerder geïrriteerd dan bezorgd, naar de balie en vroeg wat er aan de hand was.

Toen ik dichterbij kwam, kreeg ik door dat er iets flink mis was. Ik zette Jelena op de luidsprekertelefoon en zij vertaalde voor me. Talen zijn niet mijn ding – na tien jaar sprak ik nog steeds alleen maar taxi-Russisch.

Het gesprek ging over en weer. Ik keek toe zoals een toeschouwer die bij een tennismatch de bal volgt. Op een gegeven moment zei Jelena: ‘Ik denk dat het een visumprobleem is, maar de beambte zegt dat niet.’ Vervolgens kwamen twee douanebeambten in uniform binnen. De ene wees naar mijn telefoon en de andere naar mijn koffers.

Ik zei tegen Jelena: ‘Er zijn hier twee beambten die zeggen dat ik moet ophangen en met hen mee moet. Ik bel zo snel mogelijk terug.’

Ik schakelde mijn telefoon uit. De ene beambte pakte mijn koffers, de andere nam mijn douanepapieren mee. Voordat ik met hen meeging, keek ik naar Aleksej. Hij liet zijn schouders zakken en sloeg zijn ogen neer. Zijn mond hing een beetje open en hij was ten einde raad. Wanneer dingen in Rusland fout gaan, wist hij, gaan ze meestal goed fout.

Ik liep mee met de beambten en we meanderden via de achtergangen van Sjeremetjevo-2 naar de grote, gewone douanehal. Ik stelde hun vragen in mijn slechte Russisch, maar ze reageerden niet. Ik werd naar een arrestantenlokaal geëscorteerd. De lampen waren verblindend fel. De rijen stoelen van gegoten plastic waren met bouten vastgeklonken aan de vloer. De beige verf op de muren bladderde hier en daar. Er hingen een paar andere, boos kijkende

arrestanten rond. Ze zeiden niets. Allemaal rookten ze.

De beampten vertrokken. Achter een glazen afscheidingswand met een balie aan de andere kant van het lokaal zat een stel agenten in uniform. Ik nam plaats op een stoel bij hen in de buurt en probeerde te begrijpen wat er gaande was.

Om de een of andere reden mocht ik al mijn spullen houden, waaronder mijn mobieltje, dat een bruikbaar signaal had. Ik vatte dit op als een goed teken. Ik probeerde me te ontspannen, maar toen schoot me het verhaal van Jude Shao weer te binnen.

Ik keek op mijn horloge. Kwart voor negen.

Ik belde Jelena terug. Ze maakte zich geen zorgen. Ze vertelde me dat ze bezig was een fax op te stellen om de Britse ambassade in Moskou te informeren en die zou versturen zodra ze ermee klaar was.

Ik belde Ariel, een Israëliër die werkte voor mijn bedrijf. Hij was een ex-Mossad-agent en fungeerde als onze veiligheidsadviseur in Moskou. Hij werd alom beschouwd als een van de beste in het land, en ik had er alle vertrouwen in dat hij dit probleem kon oplossen.

Ariel was verbaasd toen hij hoorde wat er aan de hand was. Hij zou, zei hij, een paar telefoontjes plegen en terugbellen.

Rond half elf belde ik de Britse ambassade. Ik sprak met iemand van de consulaire afdeling die Chris Bowers heette. Hij had de fax van Jelena ontvangen en wist al van mijn situatie, of wist althans net zoveel als ik. Hij controleerde mijn gegevens – geboortedatum, paspoortnummer, datum van visumafgifte, de hele bups. Hij zei dat hij waarschijnlijk niet veel zou kunnen uitrichten omdat het zondagavond was, maar zijn best zou doen.

Alvorens op te hangen vroeg hij: ‘Meneer Browder, hebben ze u iets te eten of te drinken gegeven?’

‘Nee,’ antwoordde ik. Hij bromde wat en ik bedankte hem alvorens afscheid te nemen.

Ik probeerde het me comfortabel te maken op de plastic stoel, maar dat wilde niet lukken. De tijd kroop traag voorbij. Ik stond op. Ik liep heen en weer in een dichte wolk van sigarettenrook. Ik probeerde niet te kijken naar de lege, starende blikken van de an-

dere arrestanten. Ik checkte mijn e-mail. Ik belde Ariel, maar hij nam niet op. Ik liep naar de glazen wand en begon in mijn slechte Russisch tegen de functionarissen te praten. Ze negeerden me. Ik was lucht voor hen. Erger nog, ik was al een gevangene.

Hierbij dient vermeld te worden dat er in Rusland geen respect is voor het individu en zijn of haar rechten. Mensen kunnen opgeofferd worden ten behoeve van de staat, gebruikt worden als schild, ruilmiddel of zelfs gewoon voer. Indien nodig kun je zomaar uit de weg geruimd worden. Er is wat dit betreft een beroemde uitspraak van Stalin die niets aan duidelijkheid te wensen laat: ‘Zijn er geen mensen, dan zijn er geen problemen.’

Daarop moest ik weer denken aan Jude Shao uit het artikel in *Forbes*. Had ik in het verleden voorzichtiger moeten zijn? Ik was er zo gewend aan geraakt om de strijd aan te binden met oligarchen en de corruptie in Rusland dat ik uit het oog was verloren dat ook ik, als iemand dat wilde, zomaar kon verdwijnen.

Ik schudde mijn hoofd en zette Shao uit mijn gedachten. Ik ging terug naar de bewakers om te proberen iets – het maakte niet uit wat – uit hen los te krijgen, maar het had geen zin. Ik liep terug naar mijn stoel en belde Ariel weer. Deze keer nam hij op.

‘Wat is er aan de hand, Ariel?’

‘Ik heb gesproken met diverse mensen, en niemand doet zijn mond open.’

‘Wat bedoel je met “niemand doet zijn mond open”?’

‘Ik bedoel dat niemand zijn mond opendoet. Het spijt me, Bill, maar ik heb meer tijd nodig. Het is zondagavond. Niemand geeft thuis.’

‘Oké. Neem contact met me op zo gauw je iets hoort.’

‘Doe ik.’

We hingen op. Ik belde opnieuw de ambassade. Ze hadden daar evenmin vooruitgang geboekt. Ze werden tegengewerkt of ik zat nog niet in het systeem, of beide. Alvorens op te hangen vroeg de consul weer: ‘Hebben ze u iets te eten of te drinken gegeven?’

‘Nee,’ herhaalde ik. Het leek een onzinnige vraag, maar Chris Bowers dacht daar duidelijk anders over. Hij had zo’n situatie waarschijnlijk al vaker aan de hand gehad, en bij mij rees het ver-